

ZPRAVODAJ Č. 58

ZÁŘÍ 2025

REGIONÁLNÍ FOLKLOR DO ŠKOLY

NÁRODNÍ
ÚSTAV
LIDOVÉ
KULTURY

Z P R A V O D A J 5 8

září 2025

Podzim jede
na strakaté kobyle.

Milí přátelé – paní učitelky, páni učitelé a děti,

pozdravujeme vás v novém školní roce. Přejeme vám, aby byl zajímavý a úspěšný.

V našem projektu se budeme letos zabývat tím, jak dříve musely děti rodičům pomáhat. A chtěli bychom, abyste se, vy děti, staly výzkumníky. Věřte tomu nebo ne, ale nejen maminka a tatínek, ale i babička a dědeček byli kdysi malé děti. A právě o jejich pomoci si můžete s nimi popovídat. Věříme, že i vy rodičům pomáháte, a tak tu svoji pomoc můžete pak srovnat s tím, co zjistíte z vyprávění starších.

Těšíme se na vaše zjištění a samozřejmě na naši spolupráci i ve školním roce 2025/2026.

Všechny vás srdečně pozdravujeme.

A.SCH., M.M., L.J., I.J.

Svoje zprávy posílejte do konce října.

I. Aktuálně

Naše letošní téma:

Jak děti dříve pomáhaly. I když pomáhaly, vždy našly čas na hru.

V září a říjnu se budeme věnovat jen **SBÍRÁNÍ** – jahod, malin, brambor.

II. Co proběhlo

Neobyčejné obyčejnosti

Tak se jmenoval pořad na MFF 2025 ve Strážnici, jehož autorkou byla paní učitelka Ivana Kašparová ze ZŠ v Novém Hrozenkově spolu s panem V. Pavelkou. Náš projekt v pořadu zastupovaly děti z Dolní Rožínky. A velmi úspěšně. Ty menší zpívaly a tančily, ty větší, tedy ze druhého stupně ZŠ jim k tomu hrály. Děkujeme.

Pan ředitel z Dolní Rožínky nám o jejich účasti na MFF ve Strážnici napsal:

„Pro naše žáky (a upřímně i pro nás dospělé) to byl mimořádný zážitek – slavnostní, hluboký, inspirativní.“

A ještě dodáváme, že tento ročník festivalu byl už 80. Byl tedy mimořádně slavnostní a bylo na něm neuvěřitelných víc než 43 000 diváků.

V pořadu dále vystoupily dětské folklorní soubory Olšavěnka z Uherského Brodu, Vsacánek ze Vsetína, Javorníček z Brna, Pomněnka z Tvrdonic.

DFS Vsacánek

DFS Pomněnka

DFS Javorníček

DFS Olšavěnka

Radost nám udělalo, že jste vystoupení a celý pořad prožívali s námi. Za podporu děkujeme paní učitelkám Renatě Czelisové, Radce Čermákové, Evě Hertlové.

Vzpomínka na závěr loňského školního roku v Mělníku

V květnu třída 2. A ZŠ Jaroslava Seiferta, Mělník navštívila svoje kamarády z MŠ Zvoneček. Na návštěvě předvedli školáci dětem, jak se zdokonalili ve čtení.

V mateřské škole aktivně četlo 8 žáků ukázkou „Jak přivolali jaro“. Námět – pranostika „Na Hromnice musí skřivan vrznout, i kdyby měl zmrznout“. Ukázka z knihy byla doprovázena obrazovým materiálem ptáčků a jarních květin.

Dále školáci předvedli veršované pohádky Fr. Hrubína: Malá pohádka o řepě a Paleček a jeho kamarádi.

Školáci měli ještě připravené hádanky o zvířatech a mláďatech.

Také děti z MŠ Zvoneček zaspívaly několik jarních písniček.

Návštěvu děti zakončily společnou hrou.

III. Připravili jsme pro vás

Pro děti

Hou, hou, hou, jahodníci jdou,
jahody nesou,
jahody jim pobrali
a džbány jim rozbili.
Hou, hou, hou, jahodníci jdou.

K našemu letošnímu tématu jsme pro vás vybrali dvě vyprávění

Josef Strnadel, Rok pod horami, str.58

Léto dorůstá, až to v celém kraji šumí, šelestí, cvrliká... Lidem narůstá práce pod rukama. Chlapi jsou většinou z dědiny pryč nebo pracují v lese. Pole a chalupy zůstaly na starosti ženám a dětem. I stráně s borůvkami a jahodami.

Borůvkám jsou obrostlé všechny hráze okolo polí od chalup až k lesu, okraje gruní, polany a hájky – až modro. Dětem pro radost a pro obživu.

Celé houfy dětské drobotiny je hledaly a napichovaly je na dlouhé stonky jitrocele, jako se navlékají granátky na šňůrku.

Když bylo borůvek víc, musely na ně děti s hrnečky, bandaskami a s puténkami do lesa a na hory, aby je pak prodaly ve městě. S krajícem chleba, který se drotil v kapse, nebo s hrstí studených vařených brambor vyšly časně ráno a vracely se až k večeru s vrchovatými nádobami, plnými hrnky a bandaskami a se začerněnými dlaněmi i tvářemi.

Druhé vyprávění napsala Božena Veselá v knize Celý rok

S podzimem přichází kopání brambor. Každý kopáč si nesl na motyce přes rameno koš.

S kopáním pomáhal jeden druhému. A když přišla odpoledne děcka ze školy, došly také na pole, aby sbíraly zapomenuté brambory. Kope se, dokud je na práci vidět. Ale když sypou jabka (brambory) do sklepa, musela jim děcka už svítit lucernou.

Dodáváme, že přece jen nějaké malé brambory v brázdách zůstaly. Ty čekaly na pasáčky, jak zase vzpomíná Josef Strnadel:

Kravaři pasou na úvratích, a na nezaoraných kobzoliskách sbírají brambory a pečou je v ohni. Oheň si skládají z třísek a suchého listí. A pak už jen čekají, až se brambory upečou. Ale ohníček je zahřeje, vždyť už vítr fouká ze strnisk a zima už je za dveřmi.

Ohníčku, ohníčku,
okolo, okolo,
kdo krade brambory,
na toho, na toho!

A jiné říkadlo:

Horo, horo bramborová,
má panenka není doma,
není doma je na poli,
vykopává tam brambory.

Hádanky

Z předešlých let víme, že se vždy těšíte na naše hádanky. Tentokrát jsme vám tedy připravili hned několik hádanek. Mohou je řešit děti ze základních i mateřských škol.

1. Víte, co jsou erteple? Pokud ne, pomůže vám vyprávění Josefa Strnadela o pasáccích krav, které je uvedeno nad dnešními hádankami, nebo třeba také písnička Jedna, dvě, tři čtyři, pět, cos to, Janku, cos to sněd
2. Zkuste zjistit, jak se této plodině (okopanině) říkalo u vás. Napište nám, co jste zjistili.
3. Z této plodiny se dělají dva druhy výborných placek
 - Jak se nazývají placky, pokud musíme nejdříve tuto plodinu nastroumat zasyrova?
 - Jak se jmenují placky, na které se tato plodina strouhá už uvařená?

Už jste tyto placky někdy jedli? Kdo je připravil? (Pokud ne, zkuste o jejich přípravu poprosit babičku.)

Nápady na tvoření

Co si můžete z této plodiny vyrobit?

- tiskátka – budete potřebovat vykrajovačky na cukroví, starší děti nožík, barvy
- šperky - <https://decko.ceskatelevize.cz/video/i316083>

Tak hodně úspěchů při tvoření. Těšíme se na vaše odpovědi a fotografie.

Máte nápad, co bychom mohli tvořit příště? Nebojte se...

Nářeční slovníček

Gruň - prudká zatravněná stráň

Polana - louka v lese

Hra

Děti si při práci nezapomněly hrát. Naučte se hru Hotař, která se ke sbírání dobře hodí.

Na hotaře

(hotař byl hlídač polí)

Rozpočítáním se určí hotař.

Ten si sedne s hlavou na kolena, nebo lehne-jako by spal. Je někde na kraji plochy, kde si děti hrají.

Ostatní předvádějí sbírání hrachových lusků a při tom říkají:

Trhám, trhám lusky

na zelené lúce.

Hotař není doma,

jel do Holešova

pro nové koření,

na hlavu bolení.

Pojď, hotaře, pojd' !

Na druhé pojd' hotař vyskočí a honí děti. Koho chytí, je dále hotařem.

♥ Pro učitele

Milé kolegyně, milí kolegové, Zpravodaj, který právě prohlížíte, není jen na jedno souvislé přečtení. Prosím přečtěte si ho nejprve sami a zvažte, jak celý text s mnoha náměty rozdělit. Třeba text o sbírání jahod + říkanka atp.

Nezapomeňte s dětmi přečíst úvodní dopis, v němž je vyzýváme k průzkumnické činnosti. A ještě dodáváme, že v příloze u tabulky najdete návod, jak s ní pracovat. Návrh postupu je samozřejmě především pro vás.

Čekáme na vaše zprávy o tom,

1. jak děti zjišťování informací bavilo,
2. kolik respondentů se do vašeho výzkumu zapojilo a zda je zaujal,
3. jaké výsledky byly při porovnání jednotlivých činností nejzajímavější,
4. o čem vypověděly vyhodnocené tabulky,
5. zda se vám podařilo ze získaných informací vytvořit graf (pokud ano, určitě nám ho pošlete!).

Můžete připojit i příhodu, která se možná stala při oslovování respondentů.

I.J.,A.Sch

Motivační text

Pohádka o červené slepičce

Byla jednou jedna slepička a ta našla zrnko žita. Zavolala kočku, vepřika a kačera. „Kdo z vás mi pomůže to zrnko zasít?“ ptala se.

„Já ne!“ řekla kočka. „Já ne!!“ řekl vepřík. „Já ne!!!“ řekl kačer.

Zasela tedy slepička sama...a čekala, dokud nevyrostl klásek. Pak se ptala: „Kdo mi pomůže žít a sklídit?“

„Já ne!“ řekl kačer. „Já ne!!“ řeklo prasátko. „Já ne!!!“ řekla kočka.

Žala tedy slepička sama.

„Kdo mi pomůže vymlátit?“ ptala se potom.

„Já ne! Já ne!! Já ne!!!“ volala zvířátka.

Slepička vzala cep a vymlátila sama všechno žito. „Kdo mi pomůže to zrní odnést a semlít?“

„Já ne!“ řekla kočka. „Já ne!!“ řekl kačer. „Já ne!!!“ řekl vepřík.

A tak slepička sama zrní semlela, zadělala těsto na chléb a upekla jej.

„Kdo mi pomůže ten chléb sníst?“ zeptala se naposled.

„Já! Já!! Já!!!“ křičela zvířátka jedno přes druhé.

Ale slepička řekla: „Nechtěli jste ani sít, ani žít, ani mlátit; nechtěli jste mlít ani péci, nebudete taky jíst!“

A dala chlebiček svým hodným dětem.

Bibliografická citace:

VEBEROVÁ, E. *Soubor textů k literární výchově v mateřské škole*. Praha : SPN, 1982.

Jaké ponaučení z toho vyplývá?

(Bez práce nejsou koláče)

K úvaze

Vzdělávejte děti a nebudete pak muset trestat dospělé.

Pythagoras (585=495př.n.l.)

Vzpomínky prababičky Evy

Milé děti,

dověděla jsem se, že se letos v projektu Tady jsme doma budete zabývat tím, jak dříve musely děti rodičům pomáhat. Já jsem byla takovým dítětem jako jste teď vy už před 80 lety. A pomáhat jsem musela.

„Práce šlechtí“ – bylo celoživotní heslo mých rodičů, kterým se řídili celý život, a vše, co měli, dosáhli skutečně jen vlastní prací.

Jak jinak? V tomto duchu vychovávali i nás – děti.

Vzpomínám, jak už od nejmladších let jsem měla sice malé, ale důležité povinnosti – zalévat květiny v bytě, utírat nádobí, chodit pro pitnou vodu k pumpě přes ulici, s konvičkou pro mléko, pomáhat při praní prádla na valše a máchání v potoce (vodovod v bytě nebyl), pomáhat drhnout dřevěnou podlahu (tak, jak to dělali pejsek s kočičkou), natrhat králíkům trávu, zajistit drobný nákup staré tetě Fanynce. Často jsem také chodila k potoku s kamarádkou Maruškou pást jejich husy. Musely jsme je dobře hlídat, aby se nerozutekly. Když roztáhly křídla a syčely – to jsem se jich opravdu bála. S Maruškou jsme si při hlídání pletly věnečky z kytíček, představovaly jsme si, že jsme princezny, nebo jsme si jen tak zpívaly.

K veselým úkolům podzimu patřilo sbírání brambor (tatínek říkal – obstrlíz) po sklizni, dost jich tam ještě zbylo. A pak – ohýnek a pečení „koroptviček“! Ta vůně bramborové natě se nezapomíná.

Zdraví vás prababička Eva, 90 let

Děkujeme prababičce Evě za její vzpomínky. Dnes jsme z jejího dopisu uveřejnili první část. Pokračování najdete v příštím Zpravodaji.

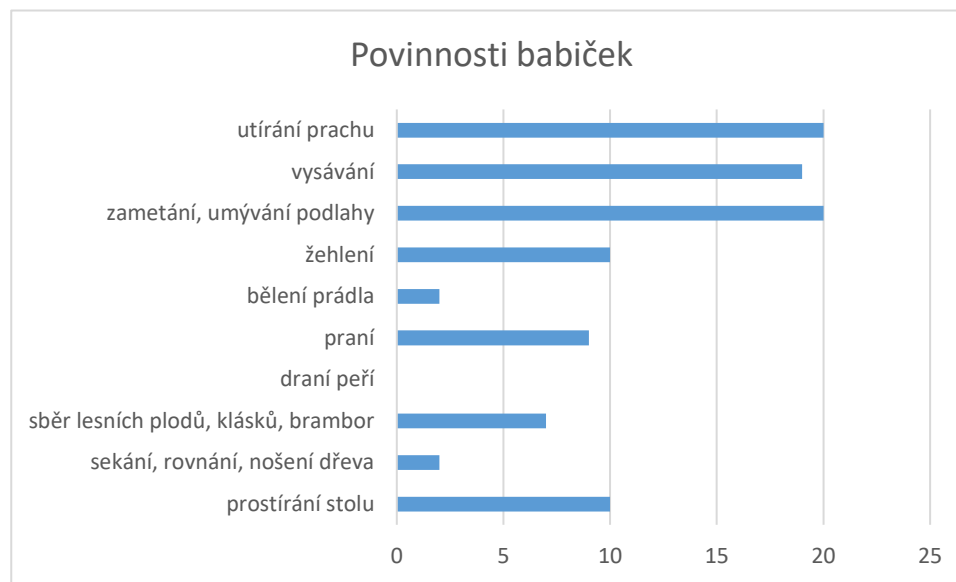
Jaké povinnosti máte vy? Jaké povinnosti měli vaši rodiče, prarodiče a praprarodiče? Staňte se výzkumníky a zeptejte se jich. Pro svou výzkumnou práci můžete využít následující tabulku, do které zaznamenate zjištěné informace. Určitě budete překvapeni.

	prababička	praděda	babička	děda	máma	táta	já
vaření							
nakupování							
umývání a utírání nádobí							
prostírání stolu							
sekání, rovnání, nošení dřeva							
sběr lesních plodů, klásků, brambor							
draní peří							
praní							
bělení prádla							
žehlení							
zametání, umývání podlahy							
vysávání							
utírání prachu							
vynášení odpadků							
čištění a leštění bot							

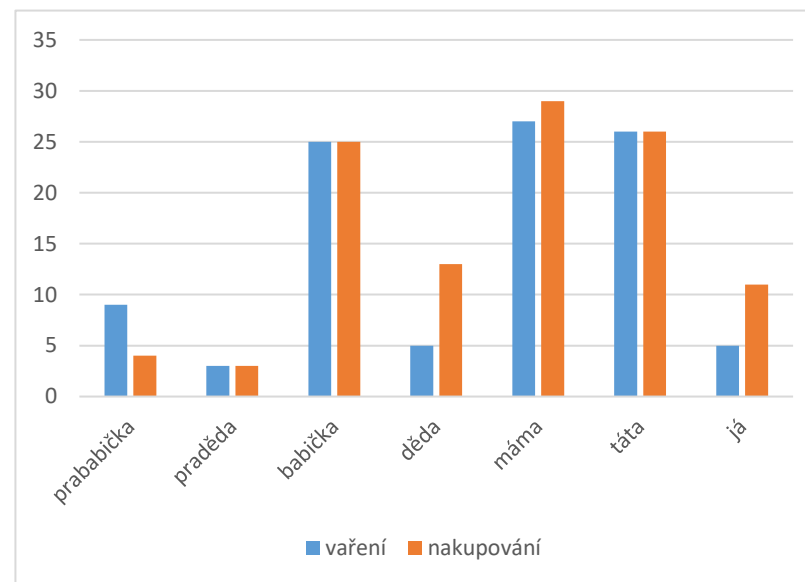
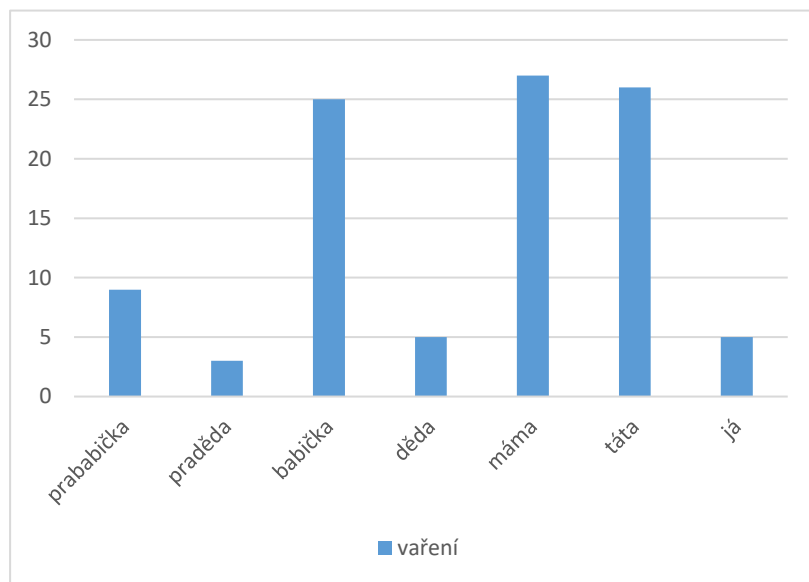
péče o sourozence							
péče o domácí zvířat							
pastva							
pomoc na poli, na zahradě, v sadu							
pomoc při zabíjačce							
přišívání knoflíků, zašívání, látání							
pomoc při řemesle							
pomoc s technikou (mobil, PC, tablet)							
čtení zpráv, příběhů (děti prarodičům, kteří hůř vidí)							

Náměty pro učitele, jak lze s tabulkou pracovat:

- Motivace – pohádka (např. O Popelce, O slepičce – téma povinnosti)
- Rozhovor, případně myšlenková mapa – jak doma děti pomáhají, jaké mají povinnosti
- Zamyšlení, jaké povinnosti asi měli rodiče, prarodiče, praprarodiče
- „Výzkum“ – sběr informací v rodinách, případně v domovech seniorů, záznam zjištěných informací do tabulky
- Vyhodnocení získaných informací:
 - Rozhovor o tom, jak probíhal jejich výzkum, zda je zjišťování informací bavilo, kolik respondentů se výzkumu zúčastnilo, zjištění, která skupina respondentů byla nejpočetnější, která nejméně početná, posouzení důvodů různé počtosti.
 - Děti si mohou tabulky navzájem sdílet, hovořit o nich (co je nejvíce překvapilo, zda některé činnosti vykonávají, kolik povinností měli rodiče, prarodiče, zda zjistily, že s některými činnostmi prarodiče ani rodiče pomáhat nemohli, proč...)
 - Starší děti mohou zjištěné informace využít k vytvoření grafu. Je potřeba upozornit na souvislost počtu respondentů se zjištěnými informacemi. Postupovat můžeme například těmito dvěma postupy:
 - 1) Rozdělit děti do menších skupin, každá skupina dostane prázdnou tabulku a do ní členové postupně zaznamenají např. pomocí čárek svoje zjištěné údaje (případně je diktují vedoucímu skupiny); skupina je předá k celkovému vyhodnocení informací zjištěných všemi skupinami. Výsledkem je souhrnná tabulka, kterou je možno využít např. k vytvoření grafu, které povinnosti byly nejčastější u babiček, které u dědečků..., které u současných dětí.

- 2) Rozstříhat každou tabulku na jednotlivé řádky, potom jeden žák nebo např. dvojice (podle počtu žáků ve třídě) dostane k vyhodnocení jeden řádek od všech dětí – tedy např. řádek vaření. Vyhodnotí odpovědi (kolik prababiček muselo pomáhat s vařením, ...) a vytvoří graf pro příslušnou činnost (prababičky – tolik, pradědečci – tolik, ..., děti – tolik). Je možno v jednom grafu porovnat i více povinností.

Na závěr je vhodné zařadit celkovou reflexi úkolu. Posoudit, jaké povinnosti měly děti dříve a nyní. **Každé dítě by mělo provést vlastní sebereflexi, zda je jeho pomoc v rodině dostatečná, jak by mohlo svojí pomocí přispět ke spokojenému chodu rodiny a k čemu by rodina mohla ušetřený čas využít.**